

TINCHLIK VA XAVFSIZLIKKA QARSHI JINOYATLAR

Ergashev Javlonbek A'zamovich
Xo'jaobod tumani politexnikumi
huquqshunoslik fani katta o'qituvchisi.

Annotatsiya: Tinchlik va xavfsizlikka qarshi jinoyatlar borasidagi mamlakatimizning mustaqillik yillarida va hozirgi kunda islohotlar olib borilayotganligi, mamlakatimiz fuqarolarining xavfsizligini muhofaza qilish, urush davrida tinch aholining huquq va majburiyatlarini mahofaza qilish, harbiy asirlar bilan muomala qilish, O'zbekiston Respublikasi fuqarolarining chet davlatlarning harbiy xizmatiga, xavfsizlik, politsiya, harbiy adliya organlari yoki shunga o'xshash boshqa organlarga xizmatga kirish, yollanish tinchlik va insoniyat xavfsizligiga qarshi jinoyat ekanligini ogohlantirish, terrozinga qarshi faoliyat olib borilayotganligi ya'ni O'zbekiston Respublikasining terrorizmga qarshi yuritgan siyosati va qonun jihatdan terrorizm harakatlarini ta'qiqlab qo'yilishi, shuningdek terrorizm to'g'risida ma'lumotlarni va faktlarni tegishli organlarga xabar qilmaslik va terrorizmni moliyalashtirish ham tinchlik va insoniyat xavfsizligiga qarshi jinoyat hisoblanib mamlakatimizda, bunday harakatlar uchun jazolar tayinlanishi, milliy, irqiy, etnik yoki diniy adovatni qo'zg'atish va shunday materiallarni tarqatishning ijtimoiya xavfli xususiyatlari haqida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: fuqarolar, qiynash, harbiy asirlar, atrof-muhit agentlari. urushni targ'ib qilish, agressiya, urushning qonun va udumlarini buzish, genotsid.

KIRISH

Tinchlik va insoniyat xavfsizligiga qarshi jinoyatlar turli moddalardan tashkil topgan bo'lib, ularning har biri tinchlik va insoniyat xavfsizligini muhofaza qilishda katta ahamiyatga ega. Tinchlikning muhofaza qilinishi xalqlar va davlatlar o'rtasida zo'rlik ishlatmasdan tashqi siyosat olib borishga, o'z zimmasiga olgan majburiyatlarni bajarishga, xalqaro shartnomalarda mustahkamlab qo'yilgan majburiyatlarga rioya etishga, davlatlar o'rtasidagi qurolli kurashning yo'qligiga, dunyo, jamiyat rivojlanib borgan sari xalqaro munosabatlarning subyektlari o'rtasida vujudga keladigan mojarolar, nizolar, kelishmovchiliklarni hal qilishning usullarini ishlab chiqish imkoniyatini yaratadi. Insoniyat xavfsizligini muhofaza qilish ham tinchlikni muhofaza qilish bilan chambarchas bog'liqdir. O'ylaymanki,

tinchlik ta'minlangan bo'lsa, insoniyat xavfsizligi ham taminlangan bo'ladi.

O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining —Tinchlik va insoniyatning xavfsizligiga qarshi jinoyatlarl bobiga:

1.Urushni targ'ib qilish (150-modda);

2. Agressiya (151-modda);

3. Urushning qonun va udumlarini buzish (152-modda);

4. Genotsid (153-modda); 5. Yollanish (154-modda);

6. Chet davlatlarning harbiy xizmatiga, xavfsizlik, politsiya, harbiy adliya organlari yoki shunga o'xshash boshqa organlariga xizmatga kirish, yollanish (1541-modda);

7. Terrorizm (155-modda);

8. Tayyorlanayotgan yoki sodir etilgan terrorchilik harakatlari to'g'risidagi ma'lumotlar va faktlarni xabar qilmaslik (1551-modda);

9. Terrorchilik faoliyatini amalga oshirish maqsadida o'quvdan o'tish, chiqish yoki harakatlanish (1552-modda);

10. Terrorizmni moliyalashtirish (1553-modda);

11. Milliy, irqiy, etnik yoki diniy adovatni qo'zgatish (156-modda);

Urushni targ'ib qilish: Bu jinoyatning ijtimoiy xavfi, avvalo, shaxsning bir mamlakatni ikkinchi mamlakatga nisbatan qo'zg'atish uchun turli shakldagi qarashlar, Qoyalar yoki chaqiriqlar tarqatib dunyoni va davlatlarning tinchligini xavf ostiga qo'yadigan holatga keltirishidir. Urushni targ'ib qilish xalqaro huquq me'yorlariga ziddir. Mazkur jinoyatning bevosita obyekti tinchlik va davlat hamda xalqlarning rivojlanishi va hayotiy faoliyatining sharti bo'lgan tinch hayot kechirishidir. Obyektiv tomondan urushni targ'ib qilish bir mamlakatning ikkinchisiga agressiya amalga oshirishiga erishish maqsadida qanday shaklda bo'lmasin qarashlar, g'oyalar yoki chaqiriqlar tarqatishdir.

Urush olovini yoqishga qaratilgan chaqiriqlar, qarashlar yoki g'oyalarni tarqatish vaqtidan boshlab jinoyat tugallangan deb topiladi.

Har qanday shakldagi urushni targ'ib qilish subyektiv tomondan ongli ravishda, ya'ni shu harakatni anglagan holda amalga oshiriladi. Shunga ko'ra bu jinoyat qasddan sodir etilishi mumkin. Aybdor o'zining urush olovini yoqish haqida g'oyalar, qarashlar, kayfiyatlarni tarqatganligini biladi va mazkur qilmish urush, agressiya kabi oqibatlarni keltirib chiqarishidan qat'i nazar shuni xohlaydi. Jinoyatni kvalifikatsiya qilish uchun uning maqsad va motivi ahamiyatsizdir.

Mazkur jinoyatning subyekti 16 yoshga to'lgan barcha shaxslar bo'lishi mumkin. Urushni targ'ib qilishni agressiyaga dalolatchilik (JK 151-moddasi) qilishdan ajratish lozim. Ularning farqi shundaki, agressiyaga dalolatchilik qilish hech qachon ommaviy tus olmaydi va JK 151-moddasida nazarda tutilgan jinoyatning subyekti bo'lishi mumkin bo'lgan aniq bir shaxsning irodasiga qaratilgan bo'ladi, urushni targ'ib qilish esa, ko'pchilikka nisbatan amalga oshirishni va urush ochilishining zarurligini va maqsadga muvofiqligini omma ongida shakllantirishni maqsad qiladi. Agressiya: Tajovuz qilish bir davlat tomonidan boshqa davlatning yoki xalqning suvereniteti, hududiy daxsizligi yoki siyosiy mustaqilligiga qarshi BMT Ustavi nuqtai

nazaridan g'ayriqonuniy bo'lgan har qanday kuch ishlatish tushuniladi. Agressiyaning eng xavfli ko'rimishi qurolli kuch ishlatishdir. Bir davlatning boshqa davlatga qurolli hujumi tinchlik va xalqlar xavsizligiga qarshi og'ir xalqaro jinoyat hisoblanadi. BMT Bosh Assambleyasining 29- sessiyasi (1974) —Agressiyaning belgilash to'g'risidagi rezolyutsiya yakdillik bilan ma'qullangan. Bilvosita, iqtisodiy va g'oyaviy agressiya tushunchalari bor.

Agressiyaning bevosita obyekti tinchlik va tinch hayot kechirish asoslari hamda JK 151-moddasi 1-qismida nazarda tutilgan jinoyatning quyidagi: agressiv urushni rejalashtirish yoki unga tayyorgarlik ko'rish, shuningdek, shu harakatlarni amalga oshirishga qaratilgan fitnada qatnashishda namoyon bo'ladi.

Jinoyatning obyektiv tomoni agressiv urushni boshlash yoki olib borish hisoblanadi.

Agressiyaning subyektiv tomoni bila turib sodir etilgan aybli harakat bilan tavsiflanadi (to'g'ri qasd).

Davlatning harbiy masalalarini hal qilish vakolatiga ega mansabdor shaxslar agressiyaning subyekti bo'lishlari mumkin. Mansabdor shaxslar agressiv urushlarni rejalashtirish va tayyorlashda qatnashadilar yoki mazkur harakatni bajarish uchun fitna uyushtiradilar.

Urushning qonun va udumlarini buzish: Xalqaro jinoiy huquq bu jinoyatlarni harbiy jinoyatlar guruhiga kiritadi. Uning ijtimoiy xavfi, avvalo, shundan iboratki, urushning o'zi odamlarning o'lishi va qirilib ketishiga, shahar va qishloqlarning vayron bo'lishiga, madaniy boyliklarning yo'q bo'lib ketishiga, taraqqiyot jarayonining orqaga surilishiga va shu kabi og'ir oqibatlariga olib keladi. Shubhasiz, urush qonunlarini buzish har bir urushning oqibatlarini kuchaytiradi va og'irlashtiradi.

Urush olib borishning vositalari va usullariga rioya qilish borasidagi munosabatlar jinoyatning asosiy bevosita obyekti bo'lib hisoblanadi. Qo'shimcha bevosita obyekt bo'lib, harbiy asirlar va tinch aholining xavfsizligini va inson taraqqiyotining yutug'lariga erishishni ta'minlash bo'yicha ijtimoiy munosabatlar hisoblanadi. Obyektiv tomondan urush qonunlari va udumlarini buzish deganda, tinch aholini yoki harbiy asirlarni qiynash, jismonan qirib yuborish, tinch aholini majburiy ishlarga yoki boshqa maqsadlarda haydab ketish, xalqaro huquq bilan taqiqlangan urush olib borish vositalarini qo'llash, shaharlar va aholi yashash joylarini behuda vayron qilish, mulkni talontoroj qilish, shuningdek, bunday harakatlarni qilishga buyruq berishda ifodalangan urushning qonun va udumlarini buzish tushuniladi.

Jinoyatning subyektiv tomoni to'g'ri qasddan sodir etilishi bilan tavsiflanadi, chunki shaxs o'z xatti-harakatining ijtimoiy xavfliligini va huquqqa xilofligini biladi, shunday bo'lsa-da, uni sodir etishni xohlaydi.

Jinoyatning subyekti – 16 yoshga yetgan aqli raso jismoniy shaxs. Har qanday harbiy xizmatchi jinoyat subyekti bo'lishi mumkin. Harbiy asirlarga nisbatan sodir

etilgan harakatlar xususida gap ketganda mansabdor shaxslar, harbiy xizmatchilar yoki ularni qo'riqlash, saqlash, nazorat qilish va h.k. bo'yicha muayyan huquq va mas'uliyatga ega bo'lgan boshqa shaxslar jinoyat subyekti bo'lishlari mumkin.

Genotsid: bu xalqaro jinoyatlarning bir turi: irqi, millati, dini, etnik tarkibiga ko'ra, aholi guruhlarini yoppasiga yoki qisman jismonan qirib yuborishga qaratilgan harakat. BMT Bosh Assambleyasining genotsid jinoyatlarining oldini olish va ularni amalga oshirganligi uchun jazolash to'g'risidagi konvensiyasiga (1948) ko'ra, genotsid qattiq qoralanadi, aybdor shaxslarga nisbatan xalqaro jinoiy javobgarlik belgilanadi. Bunda mazkur shaxslarning ijtimoiy mavqei, genotsid tinchlik yoki urush vaqtida sodir etilganligi hisobga olinmaydi. Konvensiyani imzolagan davlatlar o'z hududlarida genotsidni amalga oshiruvchi va unga undovchi shaxslarni jazolash bo'yicha huquqiy me'yorlarni ishlab chiqish majburiyatini o'z zimmlariga oladilar. Irqiy kamsitishning barcha shakllarini yo'q qilish to'g'risidagi BMT konvensiyasida (1965) ham genotsid qattiq qoralanadi (qarang Irqchilik, Aparteid). Ikkinchi jahon urushi davrida gitlerchilar Germaniyasining slavyan va yahudiy millatlariga mansub aholi (taxminan 12 mln. kishi)ni ommaviy qirg'in etishi (qarang Fashizm), Pol Pot va Iyeng Sari to' dasining Kampuchiya xalqiga qarshi vahshiyona jinoyatlari (ular oqibatida 3 mln. kishi yo'q qilib yuborildi) va h. k. genotsidning eng ashaddiy ko'rinishi hisoblanadi. Genotsidning bevosita obyekti sayyoramizdagi istiqomat qiluvchi kishilarning millati, etnik, irqiy xususiyatlari yoki dinidan qat'i nazar, xavfsizligi va tinch- totuvligini ta'minlaydigan ijtimoiy munosabatlar tizimidir. Shuni ta'kidlash kerakki, genotsiddan jabrlanuvchilar butun milliy, etnik, irqiy yoki diniy guruhlar hisoblanadi va genotsid ularni yo'q qilishga qaratilgan bo'ladi.

Genotsidning obyektiv jihati biror-bir milliy, etnik, irqiy yoki diniy guruhni yo'q qilishga qaratilgan harakat sifatida belgilanadi. Bu harakat shu guruh a'zolarining o'ldirilishi, bir guruh shaxsning jismonan to'la yoki qisman qirilib ketishiga olib keladigan turmush sharoitini qasddan yaratish, bunday shaxslarni jismonan to'la yoki qisman qirib yuborish, bola tug'ilishini zo'rlik bilan kamaytirish yoxud bolalarni ana shu odamlar guruhidan olib, boshqasiga topshirish kabi harakatlar sodir etish va shu harakatlarni sodir etishga buyruq berishda namoyon bo'ladi.

JK 153-moddasida nazarda tutilgan jinoyat dispozitsiyasida ko'rsatilgan harakatlarning sodir etilgan davridan boshlab, biror-bir oqibatning kelib chiqishidan qat'i nazar jinoyat tugallangan hisoblanadi.

Genotsid subyektiv tomondan to'g'ri qasddan sodir etiladi.

Jinoyatning subyekti 16 yoshga to'lgan shaxs, shuningdek, mas'ul vazifalarda ishlaydigan mansabdor shaxslar bo'lishi mumkin. 13 yoshdan 16 yoshgacha bo'lgan shaxslar JK 153-moddasida ko'rsatilgan jinoyatni sodir etganida javobgarlikka tortiladi: bunga odam o'ldirish, og'ir tan jarohati yetkazish va h.k. kiradi.

Yollanish: Tushunchasi 1949 yil 12 avgustdagi Jeneva Konvensiyasiga xalqaro qurolli ziddiyatlar qurbonlarini himoya qilish haqidagi Qo'shimcha protokol (I Protokol) ning 47-moddasida belgilab berilgan. Shunga ko'ra, yollanuvchi bu qurolli harakatlar bo'layotgan hudud yoki chegaradan tashqarida asosan shaxsiy manfaatni ko'zlab yoki moddiy rag'batlanishga ega bo'lish niyatida qurolli ziddiyatlarda ishtirok etuvchi shaxsdir. Yollanishning bevosita obyekti xalqaro huquq tomonidan o'rnatilgan urush olib borishning vositalarini va uslublarini qo'llashni nazorat qiluvchi ijtimoiy munosabatlardir. JK 154-moddasi 1-qismida nazarda tutilgan jinoyatning obyektiv tomoni nizolashayotgan davlatning fuqarosi yoki harbiy xizmatchisi bo'lmagan shaxsning nazoratdagi hududida muqim istiqomat qiluvchi shaxs ham emas, Qurolli Kuchlar tarkibiga ham kirmaydi va biror davlat tomonidan uning Qurolli Kuchlari safida rasmiy vazifalarni bajarish uchun yuborilmasligidadir. JK 154-moddasida nazarda tutilgan jinoyat yollanuvchini qurolli ziddiyatlar yoki harbiy harakatlarda ishtirok etgan damdan boshlab yoxud yollanuvchini yollash, o'qitish, pul mablag'larini berish yoki boshqa turdagi moddiy ta'minotlarni amalga oshirishi yoxud yollanuvchidan qurolli ziddiyatlar yoki harbiy harakatlarda foydalanish vaqtidan boshlab tamomlangan hisoblanadi. Subyektiv tomondan yollash va yollanish faqat ongli ravishda qasddan sodir etiladi. JK 154-moddasi 1- qismida nazarda tutilgan yollanish jinoyatining subyekti bo'lib 16 yoshga yetgan aqli raso, jismoniy shaxs hamda faqat yollanuvchi ishtirok etishi mumkin. Ya'ni, bu yerda subyekt maxsusdir. JK 154-moddasi 2-qismida nazarda tutilgan jinoyatning subyekti esa umumiydir. Yollanuvchi deb, quyidagi belgilarga ega bo'lgan shaxslarga aytiladi: 1) yollanuvchi boshqa davlat hududida yoki uning tarafini olib qurolli ziddiyatlar yoki harbiy harakatlarda moddiy rag'bat yoki shaxsiy foyda olish maqsadida ishtirok etadi; 2) u nizolashayotgan davlatning fuqarosi va harbiy xizmatchisi emas; 3) u nizolashayotgan davlat nazorat qilinib turgan hududda doimiy yashamaydi; 4) u Qurolli Kuchlar safida rasmiy vazifalarni bajarish uchun hech qanday davlat tomonidan vakolat berilmagan shaxsdir. Chet davlatlarning harbiy xizmatiga, xavfsizlik, politsiya, harbiy adliya organlari yoki shunga o'xshash boshqa organlariga xizmatga kirish, yollanish: O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 52-moddasida «O'zbekiston Respublikasini himoya qilish — O'zbekiston Respublikasi har bir fuqarosining burchidir» deb belgilab qo'yilgan. Jinoyatning ijtimoiy xavfliligi shundaki, uning sodir etilishi natijasida huquq-tartibotga, davlatlarning tinch-totuv munosabatlariga, O'zbekiston Respublikasining mudofaa imkoniyatlariga putur yetadi. Bundan tashqari, harbiy xizmatga, xavfsizlik organlariga, politsiyaga, harbiy adliyaga va boshqa shu kabi xorijiy davlat tashkilotlariga kirish yoki yollanish natijasida O'zbekiston fuqarolaridan yollanuvchilar sifatida foydalanish haqida fikrlar vujudga keladiki, bu holat xalqaro tashkilot tomonidan qat'iyon taqiqlanadi. JK 1541-moddasida nazarda tutilgan jinoyatning bevosita obyekti davlatlarning xavfsizligi va osoyishta hayotini

ta'minlovchi, ularning rivojlanishi va hayotiy faoliyati sharoitlarini ta'minlovchi ijtimoiy munosabatlardir. Fakultativ obyekt sifatida bu yerda O'zbekiston Respublikasining suvereniteti, tashqi xavfsizligi, obro'yi xizmat qiladi. JK 1541-moddasi 1-qismida nazarda tutilgan jinoyatning obyektiv tomoni O'zbekiston Respublikasi fuqarosining harbiy xizmatga, xavfsizlik organlariga, politsiyaga, harbiy adliyaga va boshqa shu kabi xorijiy davlat tashkilotlariga kirishini tashkil qiladi. JK 1541-moddasida nazarda tutilgan jinoyatning subyektiv tomoni doimo anglangan holda to'g'ri qasddan sodir etiladi. JK 1541-moddasi 1-qismida nazarda tutilgan jinoyatning subyekti maxsus shaxs bo'lib, u faqat 16 yoshga yetgan aqli raso O'zbekiston Respublikasi fuqarosi bo'lishi mumkin. JK 1541-moddasi 2-qismida nazarda tutilgan jinoyatning subyekti esa 16 yoshga to'lgan har bir aqli raso jismoniy shaxs bo'lishi mumkin. Bu shaxslarning fuqaro-ligi ahamiyatsizdir.

Terrorizm: siyosiy raqiblarni, muxoliflarni yo'qotish yoki qo'rqitish, aholi o'rtasida vahima va tartibsizliklar keltirib chiqarish maqsadidagi zo'ravonlik harakatlari (ta'qib qilish, buzish, garovga olish, qotillik, portlatish va boshqalar). Terrorizm yakka tartibdagi va guruhli terrorizm (masalan, ekstremistik siyosiy to'dalarning harakatlari kabi) toifalarga bo'linadi. Siyosatshunoslikda davlat terrorizmi tushunchasi ham qo'llanadi (diktatorlik va totalitar rejimlarning repressiyalari). Terrorizm o'rta asrlardan boshlab barcha mintaqa va mamlakatlarda uchrab turgan. Lekin o'tgan asrning oxirlaridan uning yangi ko'rinishlari vujudga keldi (chet el davlatlari va hukumatlari rahbarlarini, ularning diplomatik vakillarini o'ldirish yoki o'g'irlash, elchixonalar, missiyalar, xalqaro tashkilotlarning binolarini portlatish, aeroportlar va vokzallarda portlashlar sodir etish, havo kemalarini olib qochish, odamlarni garovga olish va h.k.). Xalqaro terrorizm keng tarqalib, terrorizm oshkora siyosiy tus ola boshladi. Terrorchilar ayrim mamlakatlar hukumati va unga yaqin tuzilmalardan madad oladigan hollar yuzaga keldi. Ular tomonidan sodir etilayotgan jinoyatlarning ijtimoiy xavflilik darajasi ortdi. Terrorchilar qo'liga yadroviy, kimyoviy, biologik qurol tushib qolishi xavfi kuchaydi, elektron terrorchilik paydo bo'ldi. Ko'p hollarda terrorizm diniy ekstremizm, narkobiznes, separatizm bilan bog'liqligi, chatishib ketishi kuzatila boshlandi. O'zbekiston Respublikasida "Terrorizmga qarshi kurash to'g'risida" maxsus qonun qabul qilindi (2000-yil 15 dek.). Ushbu qonunda terrorizm — siyosiy, diniy, mafkuraviy va boshqa maqsadlarga erishish uchun shaxsning hayoti, sog'lig'iga xavf tug'diruvchi, mol-mulk va boshqa ob'ektlarning yo'q qilinishi (shikastlantirilishi) xavfini keltirib chiqaruvchi hamda davlatni, xalqaro tashkilotni, jismoniy yoki yuridik shaxsni bironbir harakatlar sodir etishga yoki sodir etishdan tiyilishga majbur qilishga, xalqaro munosabatlarni murakkablashtirishga, davlatning suverenitetini, hududiy yaxlitligini buzishga, xavfsizligiga putur yetkazishga, qurolli mojarolar chiqarishni ko'zlab ig'vogarliklar qilishga, aholini qo'rqitishga, ijtimoiy-siyosiy vaziyatni beqarorlashtirishga qaratilgan,

O'zbekiston Respublikasining JKda javobgarlik nazarda tutilgan zo'rlik, zo'rlik ishlatish bilan qo'rqitish yoki boshqa jinoiy qilmishlar deb ta'riflanadi. Qonunda davlat organlarining Terrorizmga qarshi kurash sohasidagi vakolatlari, terrorchilikka qarshi operatsiyaning o'tkazilishi, terrorchilik harakati oqibatida yetkazilgan zararni qoplash va jabrlangan shaxslarning ijtimoiy reabilitatsiyasi kabi masalalar huquqiy asoslab berilgan. O'zbekiston Respublikasining JKga ko'ra, terrorchilik harakatlarini tayyorlash va sodir etish, bunday faoliyatda ishtirok etayotgan shaxslarga bevosita yoki bilvosita har qanday mablag'-vositalar va resurslar berish yoki yig'ishga, boshqa xizmatlar ko'rsatishga qaratilgan harakat 8 yildan 10 yilgacha ozodlikdan mahrum qilish bilan jazolanadi. Terrorchilik harakati odam o'lishiga, boshqa og'ir oqibatlarining kelib chiqishiga sabab bo'lsa, 15 yildan 20 yilgacha ozodlikdan mahrum etish yoki mamlakatdan chiqarib yuborish jazosi belgilanadi.

Terrorizmni tayyorlashda ishtirok etgan shaxs, agar u hokimiyat organlariga o'z vaqtida xabar berish yoki boshqa usul bilan og'ir oqibatlar yuzaga kelishining hamda terrorchilar maqsadlari amalga oshirilishining oldini olishga faol ko'maklashgan bo'lsa, basharti bu shaxsning xarakatlarida jinoyatning boshqa tarkibi bo'lmasa, jinoiy javobgarlikdan ozod etiladi.

Tayyorlanayotgan yoki sodir etilgan terrorchilik harakatlari to'g'risidagi ma'lumotlar va faktlarni xabar qilmaslik: Tayyorlanayotgan yoki sodir etilgan terrorchilik harakatlari to'g'risidagi isbotlangan, aniq ma'lum bo'lgan ma'lumotlar

va faktlarni xabar qilmaslik bevosita tinchlik va insoniyat xavfsizligiga qarshi qaratiladi hamda surishtiruv, tezkor-qidiruv, tergov, prokuratura va sud organlarining jinoyatlarni fosh etish va jinoyat sodir etgan shaxslarga nisbatan adolatli jazo tayinlash, shu orqali jinoyat sodir etgan va boshqa shaxslar tomonidan yangi jinoyat sodir etilishini oldini olish hamda fuqarolarni qonunlarga hurmat ruhida tarbiyalashdek o'ta muhim faoliyatini tartibga soluvchi ijtimoiy munosabatlarga tahdid qiladi. Ushbu jinoyatning ijtimoiy xavfliligi shundan iboratki, u jinoyatchining jinoyat izlarini yashirish va qilmish uchun jinoiy javobgarlikdan qutulib qolish yo'lidagi harakatlariga imkoniyat yaratadi, shu orqali terrorchilik harakatlarini sodir etayotgan shaxsni «rag'batlantiradi», tinchlik va insoniyat xavfsizligiga putur yetkazadi. O'z navbatida, huquqni muhofaza qiluvchi organlarning ishini og'irlashtiradi, jinoyatni ochish, jinoyatchilarni aniqlash va fosh qilishni qiyinlashtiradi, bularning barchasi keyinchalik latent (yashirin) jinoyatchilikning o'sishiga ta'sir ko'rsatadi. Yuqorida zikr etilgan holatlar pirovard natijada jinoyat uchun javobgarlikning muqarrarligi prinsipini amalga oshirishga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Terrorizmni moliyalashtirish: Terrorizmni moliyalashtirishning obyekti – tinchlik va xavfsizlikni ta'minlash borasidagi ijtimoiy munosabatlar, O'zbekiston Respublikasining jamoat xavfsizligi. Fuqarolarning hayoti, sog'ligi va mulkiy manfaatlari, davlat mulki xavfsizligini ta'minlash borasidagi ijtimoiy munosabatlar terrorizmni moliyalashtirishning qo'shimcha obyekti

hisoblanadi. Terrorchilik tashkilotlariga yoxud terrorchilik faoliyatiga ko'maklashayotgan yoki bunday faoliyatda ishtirok etayotgan shaxslarga bevosita yoki bilvosita har qanday mablag'- vositalarni, resurslarni berish yoki yig'ish, boshqa xizmatlar ko'rsatish terrorchilik tashkilotlarini moliyalashtirishga, ularni har qanday moddiy ta'minlashga qaratilgan faoliyatni har qanday shaklda, shu jumladan yashirincha yoki ochiq faoliyat ko'rsatadigan, homiylik niqobi ostida mablag'lar to'playdigan turli yordam jamg'armalari, tashkilotlar, birlashmalar tuzish, terrorchilik tashkilotlarini moliyalashtirishga ko'maklashuvchi yoki ularda ishtirok etuvchi shaxslarni moliyalashtirish, kreditlash, ularga foizsiz, imtiyozli qarzlar berish maqsadida faoliyat ko'rsatuvchi moliyaviy tuzilmalar, banklar tashkil etish yo'li bilan amalga oshirishni nazarda tutadi. Terrorchilik tashkiloti faoliyatini moliyalashtirish manbalari daromadi terrorchilik tashkiloti faoliyatini qo'llab-quvvatlash uchun yo'naltirilayotgan korxonalar, boshqa ishlab chiqarish tashkilotlari bo'lishi mumkin. Mablag'-vositalarni, resurslarni berish, agar aybdor ularni kimga va nima uchun berayotganini bilsa, bevosita berish sifatida baholanishi lozim. Mablag'-vositalarni, resurslarni bilvosita berish aybdor ularni terrorchilarga emas, balki vositachilarga, masalan, biron-bir jamg'armaga, homiylik tashkilotiga bergan, ammo mazkur mablag'vositalar, resurslar kimga va nima uchun mo'ljallanganini aniq bilgan hollarda mavjud bo'ladi. Mablag'-vositalarni, resurslarni berishdan farqli o'laroq, ularni yig'ish mazkur mablag'-vositalarni, resurslarni ularni taqdim etuvchi shaxslardan keyinchalik terrorchilik tashkilotlariga yoki terrorchilik harakatiga ko'maklashuvchi yoki unda ishtirok etuvchi shaxslarga berish uchun jamg'arishdan iborat faoliyatdir.

Milliy, irqiy, etnik yoki diniy adovatni qo'zgatish: Milliy, irqiy, etnik va diniy adovatni targ'ib qiluvchi materiallarni tarqatish deganda, uchinchi shaxs foydasiga o'zidan soqit qilishning har qanday (sotish, sovg'a qilish, ko'chalarda tarqatish va shu kabilar) ko'rinishi yoki material tarkibi bilan shaxslarni tanishtirish (varaqalarni osish, ommaviy axborot vositalarida namoyish etish, auditoriya oldida chiqish qilish, elektron aloqa vositalari va internet tarmog'ining boshqa imkoniyatlaridan foydalanish va boshqalar) usullarini tushunish lozim. Milliy, irqiy, etnik va diniy adovatni targ'ib qiluvchi hujjatlarni tarqatish, berilgan materiallarning tarkibini, ma'lumotini yoki xabarini hech bo'lmaganda bir kishiga yetkazish vaqtidan boshlab tamomlangan jinoyat hisoblanadi.

XULOSA

Tinchlik va insoniyat xavfsizligiga qarshi jinoyatlarga kiruvchi urushni targ'ib qilish, agressiya, urushning qonun va udumlarini buzish, genotsid, yollanish, chet davlatarning harbiy xizmatiga, xavfsizlik, politsiya, harbiy adliya organlari yoki shunga o'xshash boshqa organlariga xizmatga kirish, yollanish, terrorizm, tayyorlanayotgan yoki sodir etilgan terrorchilik harakatlari to'g'risidagi ma'lumotlar va faktlarni xabar qilmaslik, terrorchilik faoliyatini amalga oshirish maqsadida

o'quvdan o'tish, chiqish yoki harakatlanish, terrorizmni moliyalashtirish, miliy, irqiy, entik yoki diniy adovat qo'zg'atish kabi jinoyatlar jamiyat rivojlanishi uchun katta xavf soladi. Xulosa qilib shuni aytish kerakki, tinchlik va insoniyat xavfsizligini muhofaza qilish uchun jamiyatdagi har bir shaxs, diniy oqimlarga aldanmaslik va urush yuz berayotgan vaqtda o'z huquqlarini bilishi, harbiylar esa xalqaro konventsiyalarda nazarda tutilgan qoidalarga rioya etishi shart! Xalqaro terroristik tashkilotlar girdobiga tushib qolmaslik uchun shaxsda diniy va dunyoviy bilimlar yetarli bo'lishi kerak deb o'ylayman. Buning uchun esa, inson ommaviy axborot vositalaridagi rasmiy xabarni va atrofda bo'layotgan siyosiy, ijtimoiy va iqtisodiy jarayonlarni kuzatib borishni va o'z mustaqil fikrlariga ega bo'lish kerak deb o'ylayman. Tinchlik va xavfsizlikka oid jinoyatlarni kamaytirish uchun davlat organlari va huquqshunoslar (qisman biz ham) o'z vazifalarimizni sitqidildan bajarishimiz va fuqarolarga bunday jinoyatlarning ijtimoiy xavfliligi va oqibatlari haqida muntazam tushuntirib borishni taklif qilaman.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi (2001 yil 1 aprelgacha bo'lgan o'zgartirishlar va qo'shimchalar bilan) – T.: Yuridik adabiyotlar publish ,2021 y.
2. “O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi“. Birinchi jild. Toshkent, 2000 yil.
3. Karimov. I. A O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida: xavfsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari, Terrorizm, 1997 yil.
4. Karimov. I. A __Terrorizm xavfi to'g'risida, Terorizm“, 2001 yil.
5. Karimov. I. A —Vatanimizning tinchigiva xavfsizligi o'z kuch qutratimizga, xalqimizning hamjihatligi va bukilmas irodasiga bog'liq. Terrorizm 2004 yil.
6. —Harbiy asirlarga munosabat to'g'risida Jeneva konventsiyasi, 1949 yil 12 avgust.
7. —Quruqlikdagi urush qonunlari va odatlari to'g'risidagi konventsiya, 1907 yil 18 oktabr.
8. —Urush paytida tinch aholini himoya qilish to'g'risida Jeneva konventsiyasi, 1949 yil 12 avgust.